

ACC. N.R. M. 9628: 1-17.Landskap: SmålandUpptecknat av: Louise RydströmHärad: VästboAdress: Brodalen.Socken: FruisjöBerättat av: August LorensenUppteckningsår: 1944.Född år 1860 i Fruisjö.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

August Lorensen arbetade i sin ungdom
sitt 25 års ålder som jordbruksarbetare i
sin födelse socken Fruisjö. Sedan flyttade
han till Bohuslän som skogshuggare.

Lilla jul och lille julaftron. s. 1-5
Ordspråk, ordspråk och talesätt. s. 6-17.

LUF 47.

ACC. N:R M. 9628:1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lilla Jul och Lille julafton.

Med Lilla Jul menade man här Kyndelsmässan och Kyndelsmässodagen den 2 februari. Men man talade ej om någon Lille julafton i samband härmed, utan med denna senare dagen avsåg man dagen före julafton, alltså den 23 december.

Lilla jul firades i allmänhet så att man hade något mera och litet bättre mat än den som vanligen vankades. Dessutom hade man vanligen också hemma brännvin, så att de hemmavarande och de som kommo på besök fingo sig ett rus antingen det var män eller kvinnor. Oftahände det att man på ställena hade kvar julgranen från den riktiga julen, men då var denna så torr, att den drösteav och då måste man plundra den och kasta ut den på sopbacken. Det var inte minst av denna orsak, som man kallade denna högtid för Lilla Jul.

Det förekom även på en del ställen attå man gav varandra julklappar till Lilla Jul. Men de voro inte så stora eller många som till den riktiga julen.

Luf 47.

- 2 -

Lucia firades på så sätt att man steg upp vid ett- eller två- tiden på lucia-natten och gav de sovande "Lussebete". Det var i slutet av 1800- talet. Det var husmodern i huset som stod upp eller om man hade piga, så fick denna stå upp och göra i ordning lussebeten. Denna bestod av någon varm dryck, t.ex. mjölk eller välling jämte bullar som bakats speciellt för ändamålet. Om dessa voro lika som nuvarande Lusse-bullar, kan sagesmannen inte minnas. På en del ställen hade man "krösamos och mjölk".

När man sedan fått denna lucia- bit var man så mätt att man somnade på nytt och vaknade inte så tidigt, som man var van att göra de andra morgnarna. När man sedan stod upp, åt man ingenting utan det blev långt fram på dagen, innan det på nytt vankades någon mat.

Ofta hände det att någon kunde kläda ut sig till "Lusse-gubbe", och sedan gick han omkring i gårdarna och ville bli bjuden på mat och brännvin. Det kunde hända att det kunde komma flera Lusse-gubbar till en gård, och då blev det kalas där.

"Lusse-gubbarna voro mången gånggamla gubbar, som blott voro ute för att få sitt lystmäte på brännvin tillfredsställt, men lika ofta hände det att det var unga giftaslystna män, vilka voro ute för att fria eller i varje fall för att träffa dem flicka som de åtrådde och ville gifta sig med. De gingo till den gård, där hon bodde, och där ville de på nära håll se vad hon gick för och hur hon hade det i huset. Om den unge mannen hade klätt ut sig, så kunde det hända att han i alla fall blev igenkänd och ibland avklädd. Då blev han tvungen att omtala sitt ärende. Om han då fortfarande tyckte om den åtrådda flickan, så friade han, annars stack han iväg utan vidare.

Ofta hände det att det kommo flera sådana friare till samma ställe på lucia kvällen, och då blev det slagsmål mellan dem om den flicka som de alla ville ha. Om en flicka som man så slogs om kunde det berättas, att hon sedan blev så led åt karlar, att hon beslöt att förbli ogift under hela sitt liv.

ACC. N:R M. 9628:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

--- 4 ---

Julgrisen brukade inte slaktas just på Luciadagen, men den brukade man slakta någon av dagarna närmast efter Lucia. Då man skulle slakta, skulle man stå upp mycket tidigt på morgonen, helst vid två- eller tre-tiden. Det skulle vara bra att ta grisen så tidigt, ty grisarna voro så slöa så tidigt, då de väcktes ur nattsömnen, att de voro lättare att få fatt på då. När slaktaren kom med alla sina medhjälpare, minst tre eller fyra man, som man måste vara för att få fatt grisen och kunna slå ikull honom, så skulle alla först ha slakta-supen. Därmed menades, att man drack så mycket brännvin att man blev halvfull, och då de många gubbarna kommo ut, sågo de flera grisar i stället för en. De släppte nu ut grisen och jagade honom upp i en trång bergsklyfta, där de till slutt fick fatt på honom och slaktaren fick skurit honom utan att bedöva.

-- 5 --

Denna tidiga stund på morgonen, då man slaktade grisen, kallade man för "svinottan". Detta var vid mitten och slutet av 1800-talet. Nu talar man också om "svinottan", men man menar inte alldeles det samma, utan man avser tiden innan folk står upp på morgonen, alltså vid fyra- eller fem-tiden på morgonen.

Uttrycket Benraske-söndag har man här i dessa trakter inte hört talas om.

På en del ställen ansåg man, att julen varade ända till Kyndelsmässo dagen, men det vanliga var att man menade julen vara slut på Knutdagen den 13 januari. Det var tjugo dagar efter jul, och man sade:

"Tjugonde Knut
kör julen ut!"

I.

Gamla Ordetar från Trumjå socken
i Småland.

En kar ska stå ve sina ol och en
kärning ve sina gåsar.

Färsök inte att i vilka bönder att
rävar värvat ägg.

De skara kanner en arv, de sind
spännet en arv.

De är inga ko på isen, så länge
rompan är på land.

Den som är bred i käftu, får ha
en bred rygga.

II.

Det är rent kondens sak att karingen
hans är hättfull.

Den, som lägges sig som ett svin, kan
stå upp som en häst.

De är kusligt i inga skjutna ha,
när en e vande ne att ha e trara.

De kommer inga duvungar ur tråk-
ägg.

Gå de våra, så ska de våra.

Gå de vara gungst, så får de
vara beständigt.

111

ACC. N:R M. 9628:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lid är det och så blir de;
färdt kliar de i sin svir de.
Den som gömmer öron nabb, gömmer till
hånds hund och katt.
Den som väntar på något gott, väntar
aldrig för långt.
Om man ger skam ett finger, så tar
han snart hela handen.
Ta skam i horna, om du kan.
Har du sagt skam i läten, så får du
all ro i leud.
Nu har du fått skam som i en liden
liden.

Nu är det gjort, nu han, som får vas
aig.

Gamla gubbar och sura stubbar och
rubbna ned, vill aldrig funktionen
kännas vid.

Efteråt spelar häftan.

Utspelade kort ligger stiva.

Rävnen tycker alltid att römbären
är för sura.

Lå gav det till i krig: den som stannar
hemma, han sig fri.

Gamla varar har hårda harn.

Grönan härt skall man sig skada i mun.

Bönderna har leara tre rättor: Till
och potäter och mjölk stber.

"Ett kvarte på e näst går mat.
"Euga stber!" sa Petter Pleus.

"Ja ser ni karing", sa Blum-Per.

De går många lus på e skäppa.

"Här ska di få se på en plag", sa Ine-
August, då han gjorde en harv.

En skitru so vill ha en skitru med
sig. (En smutsig gris vill ha en smutsig
med sig).

VI.

ACC. N:R M. 9628:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skicka v so till Rom, så får du e
sa lekaka.

Mi so ä e so till de blir två
gissar.

De är alltid berättat på Latär.
Du lats drängar väver fast i rängar.
Skäller kunn, så skäller borden.

Lån bords fad så dräng.
På drängar kunnar nu borden.

Smörj karran, så går hon lätt,
Musa domaren, så får du rätt.

De dunnaste bordena fad de största
potäterna.

VII.

ACC. N:R M. 9628:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Alla va me på Adams lyfte,
men ingen kom därifrån utan lyfte.

Tjuvna tror alla alla stjal
och koran alla ingen är ärlig.

Drita är ingen nila.

De karinga var, de får bonden skolda.
Inuus man och skonakans karing ha
alltid dåligt på fätternas.

Skum och prästen, di får (=foder) rej
me käftan.

"Vi prästen", på klackarna.

Yngre är svarbare än saken och prästen.

VIII.

ACC. N:R M. 9628:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

En kan lika snart sitta sig till lycka
som springa sig till den.

De är inte korta, de som runner ur
nåra i mun.

Det kortar på en lathund att göra en
arbetdag.

Då de regnar och skinner sol
så är de det bästa väder på jät.

Lat sa till Gud och lat sa till sin
dräng, och till slut måste lat gå och
göra det själv.

Det är inte gull att väija gamla här-
tar med nya tråg.

IX

ACC. N:R M. 9628:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Om en ska fiska, så får en ha agn.

Om gyltar kan ha stora åror.

De gamla ska man ära, de unga
ska man lärd.

Gamla kråkor lever man inte ur
bräva.

Gamla skinnvästar ska man inte
slänga.

Köp inte grön i säcken.

Ger du prästen havre, så får du grön
säcken med.

Östavar och karingatiäta böija med
starm och sluta med vata.

X.

ACC. N:R M. 9628:15.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det malhon är tom, lets härtarna.
Det blir ingen sommar utan en fluga.
Har du inte betalt skorna, så kvärra
di i kyrkan.
Di väste tjivarua gå på kyrkvägen.
"De kan ingen föd alyskan fly", så karingen
då hon mätte prästen.
"Clände på clände", sa karingen, kom
la på gisen.
"Kommer prästen, så kan ja bli kappan",
så den dåliga karingen.
Kommer det många karingar och gå på
vägen, så blir det snart väder.

XI.

ACC. N:R M. 9628:16.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Det är svårt lära en gammal hund
att sitta.

När katten kvätter sig, så kommer
det framman i huset.

När man hickar, så är det någon som
talas om en och frågas efter en.

"Har du jag", sade man då.

"Ett och tolv och palm och trä", så han som
skulle räkna upp trädelagen.

Det är inte så många på små kalas,
de stora kommer man inte med på.

När tanken kommer till torg, så får
krämhandlarna pringar.

VII.

ACC. N:R M. 9628:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Du ska få mi rav hii kvapp i
hatten.

"De drar sig mig hiorätta", så skiad-
darnu, sydde fast armen mid fisk-
hälst.

Ingen rock sitter lättre än den som
du har bestult.

Små sad och fattiga svämmu skou man
inte färakta.